

Bilimsel Hayalet Avı

Bir popüler bilim dergisinde hayaletlerle ilgili bir yazının hiç yeri olabilir mi? Biz de benzeri bir soruyla gittik British Association for the Advancement of Science (BAAS) adlı organizasyonun Londra'da düzenlediği söyleşiye: İngiltere gibi bilimin gelişmiş olduğu bir ülkede bilimin, bilimsel düşüncenin toplumun her kesimine ulaştırılmasından sorumlu bir organizasyonun etkinlikleri arasında hiç 'organize hayalet avı' olabilir mi?

Söyleşinin konusu Herfordshire Üniversitesi öğretim üyelerinden psikolog Dr. Richard Wiseman'dı. Dr. Wiseman, ülkenin ünlü 'hayaletli' saray ve şatolarında BAAS işbirliğiyle hayalet avları düzenlemiş. İlk hayalet avını Londra'nın güneyindeki Hampton Court Sarayı'nda gerçekleştirmiş, ikincisini ise Edinburgh'da BAAS'ın Bilim Festivali sırasında yapmış. Her iki hayalet avına da yüzlerce kişi katılmış.

Bundan yaklaşık iki yıl önce Hampton Court Sarayı yetkilileri Dr. Wiseman ve fizikçilerle tıp mensuplarının bulunduğu ekibini saraya davet edip, sarayın belli bir koridorunda pek çok kişinin duyduğunu iddia ettiği çılgınlıkları araştırmalarını istemişler. Sarayın sözkonusu koridorunda VIII. Henry'nin beşinci eşi olan ve 1540 yılında idam edilen Catherine Howard'ın hayaletinin var olduğuna inanan pek çok kişi var. Araştırma ekibi koridorun çeşitli bölgelerine sıcaklık dağılımındaki değişimi gösteren kameralarla hava akımlarını ölçen cihazlar yerleştirmiş. Bunun yanı sıra 400 kişiden koridoru gezmelerini ve olağanüstü herhangi bir şey hissettiklerinde bunu bildirmelerini istemiş. 'Hayalet gözlemcilerinin' yarısından fazlası sıradışı deneyimler yaşadıklarını bildirmiş. Bunların başlıcaları, sıcaklıkta ani düşüşler ve birilerince izlendikleri hissiymiş. Ancak, cihazlar bu kişilerin yaşadığı hislerin doğaüstü varlıklardan değil, doğal birtakım olgulardan kökenlendiğine işaret etmiş. Dr. Wiseman'ın açıklamasına göre, koridordaki pek çok gizli kapı havada cereyan yaratıyor ve farklı sıcaklık dağılımlarına yol açıyor: "Bazen sütun gibi bir soğuk hava akımı'nın içine yürüyorsunuz," diyor Dr. Wiseman, "insanlar bu durumu farklı yorumluyor olabilir". Ayrıca, araştırmaya katılan kişiler arasında hayaletlere inananların da çok daha fazla sayıda sıradışı deneyim kaydettiğini sözlerine ekliyor.

Dr. Wiseman ve ekibi, daha çok ses getiren ikinci 'hayalet avını' da Edinburgh'da BAAS'ın bu yılki Bilim Festivali sırasında yaklaşık 250 kişinin katılımıyla gerçekleştirmiş. Araştırma kapsamında Edinburgh Şatosu'nun hapishanesi, güneydeki mahzenleri ve şu an ziyarete kapalı olan ve veba salgını sırasında vebaya yakalanmış kişilerin ölümüne terkedildiği sokağı varmış. On kişiden oluşan araştırma ekibi, bu kez çok

daha duyarlı cihazlar kullanmış. Edinburgh'daki şatonun mahzenlerine ve yeraltı geçitlerine, sıcaklık dağılımını ölçen kameraların yanısıra manyetik alanları, nemi ve ışık dağılımını ölçen cihazlar yerleştirmişler; sonra da gönüllülerden buralarda belirli bir süre durmalarını istemişler. Katılımcıların üçte biri sıradışı deneyimler kaydetmişler. Çoğunluk izlendiği hissini yaşarken, bir kısmı birilerinin kendilerine dokunduğunu hatta giysilerinden çektiğini hissetmiş.

Araştırmacılar Hampton Court Sarayı'ndan farklı olarak Edinburgh Şatosu'nda hem hayaletli olduğu iddia edilen mahzenleri ve geçitleri, hem de böyle bir kayıt bulunmayanları katmışlar araştırmalarına. İşin ilginç yanı, sıradışı deneyimlerin büyük çoğunluğu hayaletli olduğu iddia edilen mahzen ve geçitlerde yaşanmış. Bunu ışık dağılımındaki değişimi gösteren veriyle karşılaştırınca araştırma ekibi, sıradışı deneyimlerin daha çok yaşandığı mahzenlerdeki ve buralara açılan koridorlardaki ışık düzeyinin bir etken olabileceğini bulmuş: "Koridorlar karanlık olduğunda katılımcılar mahzenlerde daha çok sayıda sıradışı deneyim kaydettiler. O halde insanlarda koridorda ne olup bittiğini bilmemekten kaynaklanan bir tedirginlik var" diyor Dr. Wiseman. İşin ilginç yanı, hayaletli olduğu iddia edilen mahzenler diğerlerinin neredeyse iki katı büyüklükteymiş: "Bu demektir ki, ya hayaletler büyük alanlarda yaşamayı seviyorlar ya da büyük alanlar insanların psikolojisini bir biçimde etkiliyor."

Dr. Wiseman, ekiplerinde en az bir hekimin mutlaka bulunduğunu vurguladıktan sonra, kimi katılımcıların panik duygusuna kapıldıklarından bahsediyor ve sözlerine şöyle devam ediyor: "Hayaletlerin varlığı tartışma götürürken, araştırmaya katılan kişilerin yaşadığı sarsıcı deneyimler gerçek. Bu deneyimlerin nedenlerini bulmaya yönelik önemli bir adım attık."

Verilere göre, Birleşik Krallık'ta toplumun %42'si hayaletlere inanıyor. Ülkenin hayaletli olduğu kaydedilen pek çok kentinde geceleri turistik amaçlı turlar düzenleyip hayalet hikayeleri anlatmak, pek çok insanın gelir kaynağı. Verilere

göre, özellikle 19. yüzyılda Victoria döneminde hayalet hikayeleri kulaktan kulağa dolaşmaya başlamış. Gerçek ya da değil, bu hikayeler ekonomik anlamda toplumda yerini korurken, aynı zamanda kuşkusuz yeni hikayelerin de doğmasına neden oluyor. Dahası, insanlarda önlenemez bir merak uyandırıyor. Bu hikayeler ne ölçüde gerçek? Gerçekse herkes hayalet görebilir mi? Görürse nasıl görür? Hayaletler gerçekte ne? Şimdiye dek bu soruları bilimsel yöntemlerle açıklama girişimi, en azından bu çaplı bir girişim, söz konusu değil. Bu nedenle, araştırmanın odağı öncelikle bu doğaüstü olguları açıklamanın ötesinde, açıklayabildiğimiz alanlardaki değişimlere odaklanmış durumda: insan davranışları. Acaba bu tür deneyimler sırasında insan psikolojisi nasıl etkileniyor? Bunun sıcaklık değişimi, ışık gibi çevresel etkenlerle herhangi bir ilişkisi var mı? Dr. Wiseman karşı karşıya oldukları bir sorunu şöyle dile getiriyor: "Fiziksel olmayan bir olguyu fiziksel ölçümlere dayalı cihazlarla inceliyoruz. Bu nedenle insanların gördüğü bir hayaletin bu cihazlarca kaydedileceği konusunda herhangi bir kesinlik yok."

Hayaletler gerçek ya da değil, araştırmanın sonucunda hayaletli yerler ve insanların buralardaki psikolojisi konusunda daha çok bilgimiz var. Dr. Wiseman'a bu konudaki görüşlerini sorduğumuzda aldığımız yanıt, salonda hoşnutsuz mırıldanmalara yol açtı: "Şimdiye kadarki araştırmalarımızda elimize hayaletlerin var olduğuna dair bir kanıt geçmedi. Kişisel olarak ben hayaletlerin var olduğuna inanmıyorum. Ancak yine de böyle bir olasılığa açtım. Tanımlayamadığımız birşeyler bu insanların çok yoğun deneyimler yaşamalarına yol açıyor. Nedir bunların nedeni? Birtakım fiziksel etkenler mi? Bütünüyle insanın beyninin bir ürünü mü? Bunu bulmaya çalışıyoruz. Eğer bunu anlayabilirsek, sonuçta henüz öngöremediğimiz birşeylere götürebilir bizi araştırmalarımız. Sözelimi, telepatiyi ele alalım: Eğer iddia edildiği gibi telepati mümkünse, neden bu yöntemden yeni iletişim teknolojilerini geliştirmek için yararlanmayalım?" Henüz ufukta

böyle bir yararlanım gözüküyor; ama bu tür araştırmaların bilimin geleneksel yüzünü değiştirdiği bir gerçek. Bilim açıklanamaz doğaüstü olguların açıklanmasında ne ölçüde etkili yöntemlere sahip? Doğüstü olguların en azından incelenmesinde bilimden yararlanılabilir mi? Bilimadamları acaba bir gün hayaletlerin var olduğunu ya da var olmadığını kanıtlayabilecek mi? Dr. Wiseman ve ekibinin yaptığı araştırma, bu yolda kapıyı aralamaktan öteye gitmedi belki; ama kim bilir, belki de bilimde yeni bir devrimin de işaretçisi?

